

TUNUS NAHİV EKOLÜ VE TUNUS'TA ARAP DİLİ VE EDEBİYATI ALANINDA YAPILAN YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZLERİ

Ar. Gör. Mehmet Şirin ÇIKAR*

I

Tunus nahiv ekolünden kastımız, nahiv derslerinde gerek tarih boyunca işlenen metotta bir kırılmanın ve gerekse diğer Arap ülkelerinde kullanılan metottan farklı, yeni bir metodun uygulamaya konulmuş olmasıdır.

Bunun en büyük nedeni ise bu ekole yön veren ilk şahısların Avrupa'da (özellikle de Fransa'da) lisans/üstü eğitim gören bazı hocalardır. Diğer bir neden ise Tunusluların genel olarak Fransızca'yı iyi bilmeleri ve bu nedenle kolaylıkla batıda dilbilim alanında meydana gelen yeniliklere anında vakıf olabilmeleridir.¹

Modern dönemde, nahiv ile ilgili iki önemli akım ortaya çıktı: Maşrik ülkeleri olarak bilinen Mısır, Suriye ve Lübnan gibi ülkelerde nahvin kolaylaştırılması, harekenin kaldırılması, "fasih dil"(üst dil) çerçevesinin aşılıp lehçelere önem verilmesi şeklindeki nahiv ıslah

* Y.Y.Ü., İlahiyat Fak. Arap Dili ve Belâğatı Anabilim Dalı.

¹ Modern dilbilim ile ilgili eserlerin 1980'den sonra Arapçaya tercüme edilmeye başlandığı göze çarpmaktadır. Örnek için bkz. Ferdinand de Saussure, *Muhadarat fi İlmî'l-Lisani'l-'Amm*, Terc.: Abdulkadir el-Kenini, İfrikıya eş-Şark, Kazablanka, 1987; Noam Chomsky, *el-Luğa ve'l-Akl*, Terc.: İbrahim Meşruk, Mustafa Helal, Marakş, 1993; *el-Luğa ve Müşkiletu'l-Ma'rife*, Terc.: Hamza b. Keblan el-Mezini, Daru Tubkal, Kazablanka, 1990; *el-Bünye en-Nahviyye*, Terc.: Yusuf Aziz, 2. Baskı, Daru's-Şuuni's-Sekafeti'l-'Amm, Kazablanka, 1987; E. Sapir, *el-Luğa; Mukaddimetun fi Diraseti'l-Kelam*, Terc. Munsıf Aşur, Daru'l-Arabıyye İi'l-Kitab, Tunus, 1995; Maurice Gross, *Fi'n-Nahvi't-Tavili*, Terc. Salih Kişev, Beytu'l-Hikme, Tunus, 1989.

teorilerine karşılık, Fas, Tunus ve Cezayir gibi Mağrip ülkelerinde ise, Arap dili çalışmalarının modern dilbilim perspektifinden yeniden gözden geçirilmesi ön plana çıkmıştır.²

Tunus'ta nahiv derslerinde ilk değişiklik, Abdulkadir el-Mihiri danışmanlığında "ders kitabı" olarak hazırlanan eserlerde kendini göstermiştir.³

Hazırlanan bu kitap serisinde, 3 (üç) kitap nahiv, 1 (bir) kitap ise sarf ile alakalıdır. Bu kitaplar Maşrik'te (özellikle Mısırdaki) aynı seviye için hazırlanan ve okutulan kitaplarda metot ve içerik bakımından farklılıklar arz etmektedir.

Bu fark özellikle cümle tahlillerindeki metotta açıkça görülmektedir. Tunus'ta cümle tahlili "mürekkebi"lik ve "isnadi"lik üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁴

En- Nahvu'l-Vadîh'ta mürekkebi lafzı yerine "cümle" lafzının kullanıldığı dikkatleri çekmektedir. Örneğin;

² Abdulkadir el-Fasi el-Fihiri, *el-Lisaniyat ve'l-Luğatu'l-Arabiyye*, I, II, 3. Baskı, Daru Tubkal li'n-Neşr, Kazanblanka, 1993. Tunus'ta ise öne çıkan başlıca hocalar; Abdussamed el-Misiddi, Lisaniyat dersler veren hocanın başlıca eserleri; *el-Uslubiyye ve'l-Uslub*, ed-Daru'l-Arabiyye li'l-Kitab, Tunus, 1977.; *et-Tefkiru'l-Lisan fi'l-Hadreti'l-Arabiyye*, Daru'l-Arabiyye li'l-Kitab, Tunus, 1981; *en-Nakd ve'l-Hedase*, Daru't-Tali'e, Beyrut, 1983.; *eş-Şart fi'l-Kur'an ala Nehci'l-Lisaniyati'l-Vesfiyye*, ed-Daru'l-Arabiyye li'l-Kitab, Tunus, 1985.; *el-Lisaniyat ve Ususuha el-Ma'rife*, Daru't-Tunusiyye li'n-Neşr, Tunus, 1986.; *Mebahisu Te'sisiyye fi'l-Lisaniyat*, Müessesetu Abdilkerim b. Abdillah li'n-Neşr ve't-Tevzi', Tunus.,1997, Belağat derslerine giren Hammadi Samud, *et-Tefkiru'l-Belaği 'Inde'l-Arab:Ususuha ve Tatavvuruha ila'l-Karni's-Sadis*, Menşurati Külliyyeti'l-Adab, Tunus, 1994., Nakd dersleri veren, Tefvik ez-Zidi,*Cedeliyyetu'l-Mustalahi ve'n-Nazariyyetu'n-Nakdiyye*, Kartaca 200, Tunus, 1998.; *Eseru'l-Lisaniyat fi'n-Nakdi'l-Arabiyyi'l-Hadis*, Daru'l-Arabiyye Li'l-Kitab, Tunus, 1984.; *Fi Ulumi'n-Nakdi'l-Edebi*, Kartaca 200, Tunus, 1997., Uslub derslerine giren Muhammed el-Hadi et-Trabelsi; *el-Buhusu fi'n-Nassi'l-Edebi*, Daru'l-Arabiyye li'l-Kitab, Tunus.

³ M. Salih b. Ömer, *en-Nassu'l-Fukahi fi Dersi'n-Nahvi*, eş-Şirketu't-Tunusiyye li'n-Neşr, Tunus, 1995 s. 8; Ayrıca Abdulkadir el-Mihiri'nin başlıca eserleri; *Nazariyyatu İbn Cinni en-Nahviyye*, Külliyyetu'l-Adab ve'l-Ulumi'l-İnsaniyye, Tunus, 1973; *Nazariyyetu'l-Lisaniyye ve's-Şi'riyye fi't-Turasi'l-Arabi*, ed'Daru't-Tunusiyye li'n-Neşr, Tunus, 1988.; *A'lamun ve Asarun mine Turasi'l-Luğavi*, Daru'l-Cenub li'n-Neşr, Tunus, 1993.; *Nazaratun fi't-Turasi'l-Luğavi*, Daru'l-Ğarbi'l-İslami, Beyrut, 1993.

⁴ Abdulkadir el-Mihiri Danışmanlığında, Necat Sule, Abdulazizi b. Yusuf, Şükrü el-Mebhut, Hişam er-Rifi, *en-nahvu'l-Arabi*, el-Merkezu'l-Kavmi el-Bidaguci, Tunus, 1996.

النظافة تنشط الجسم

mübteda'dan sonra gelen fiil cümlesi

المهذب اصداقاه كثيرون

isim cümlesi

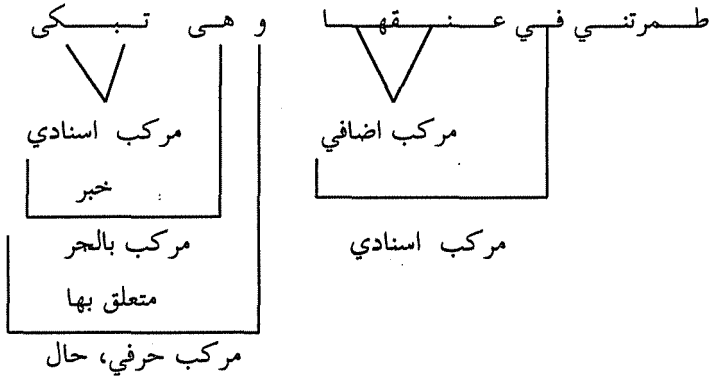
المطر من السحاب

car-mecrur, şibih cümle

الساعة تحت الوسادة

zarf-mazruf, şibih cümle.⁵

Buna karşılık Tunus nahiv derslerinde yapılan tahlilde bu farklılık açıkça görülebilir;⁶

Tunus ekolüne göre cümle tahlili iki şekilde yapılmaktadır; Birincisi “Ulbetu Hockette” (Boite de Hockett), (senadika) olarak adlandırılmaktadır.⁷ Örnek için bkz. Şekil 1.

İkincisi ise müşeccere diye tanımlanan (şeceratu Chomsky) sistem ile yapılan tahlildir. Bakınız şekil 2.

Tunus nahiv ekolünün getirdiği bazı yeni kavramlar da vardır;

⁵ Ali el-Carim, Mustafa Emin, *en-Nahvu'l-Vadih fi Kavaidi'l-Luğati'l-Arabiyye*, Daru'l-Mearif, Mısır, 1964, III/7-8.

⁶ A. Mihiri, *en-Nahvu'l-Arabi*, I/427.

⁷ M. Salih, *a.g.e.*, s. 30

Mecmuetu elfazin:

انما عمدة الاسرة البنت

عمدة الاسرة: مجموعة الفاظ خبر تقدم على المبتدأ (البنت)

Mecmuatu elfaz, bu gün “mürekkeb” olarak isimlendirilmektedir. (mürekkebu na'ti, mürekkebu izafi, mürekkebu bedeli, mürekkebu harfi bi'l-cer vb)⁸

Diğer büyük yenilik ise, Selahuddin Şerif⁹ ve Muhammed eş-Şavış'ın öne sürdükleri; *cümle birbirini takib eden kelimelerden değil, seviyelerden oluşur*, görüşleridir. Bu, aynı zamanda dağılımsal yapısalci dilbilim¹⁰ okulunun da görüşüdür.

Ayrıca Tunus ekolünün cümle tasnifi de farklılık arz etmektedir.¹¹ Bkz. Şekil 3.

Şekil 1. (görüldüğü gibi aşağıdaki cümle 6 seviyeden oluşmuştur.)

عنه		حدثك			الذي	القلم	اخذت	
محجور	جار	مفعول	فاعل	فعل	اسم	منعوت	مسند اليه	مسند
مركب بالجر					موصول		فاعل	فعل
مركب اسنادى فعلى صلة الموصول								
مركب بالموصول نعت								
متمم مفعول به مركب بالنعت								
جملة فعلية مركبة								

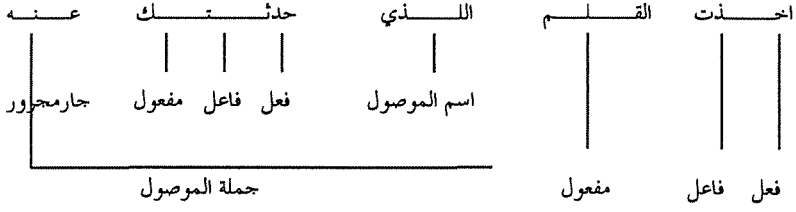
⁸ M. Salih, a.g.e., s. 29

⁹ Selahattin Şerif, *Mefhumu 'ş-Şart ve 'l-Cevab ve ma Yutrahü min Kadaya fi Mualeceti 'l-Alakati Beyne 'l-Ebniyyeti 'n-Nahviyye ve 'd-Delaliyyetiha*, 1993, Basılmamış Doktora tezi. Selahattin Şerif verdiği yüksek lisan ve doktora derslerinde özellikle Sibeveyh ve Chomsky karşılaştırması dikkatle izlenmektedir (el-Ebniyetü'l-Kaimetu Ala'l-İdmar ve't-Tefsir adı altında verdiği dersler). Selahattin Şerif modern dilbilime hakim olmakla birlikte Arap dili tarihine olağan üstü derecede vakıftır. Bunun için bakınız; Selahattin Şerif, “en-Nizamü'l-Luğavi Beyne'ş-Şekl ve'l-Ma'na”, *Havliyatü'l-Camiatu 't-Tunusiyye*, Sayı, 17, 1979, s. 193-229. Tunus. (Temman Hassan'a yaptığı eleştirisi)

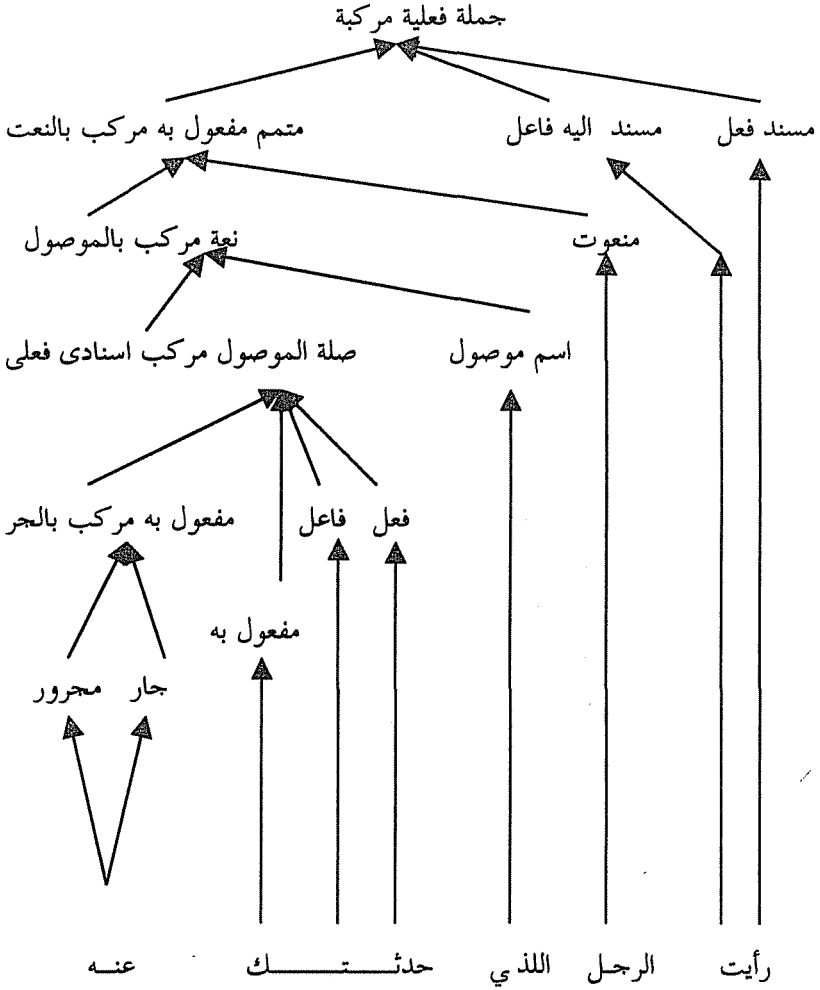
¹⁰ Bu kavram için bkz. Çeviri ve sunuş Berke Vardar vd. *XX. Yüzyıl Dilbilim (Kuramcılardan Seçmeler)* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, s. 58.

¹¹ M. Salih, a.g.e., s. 39

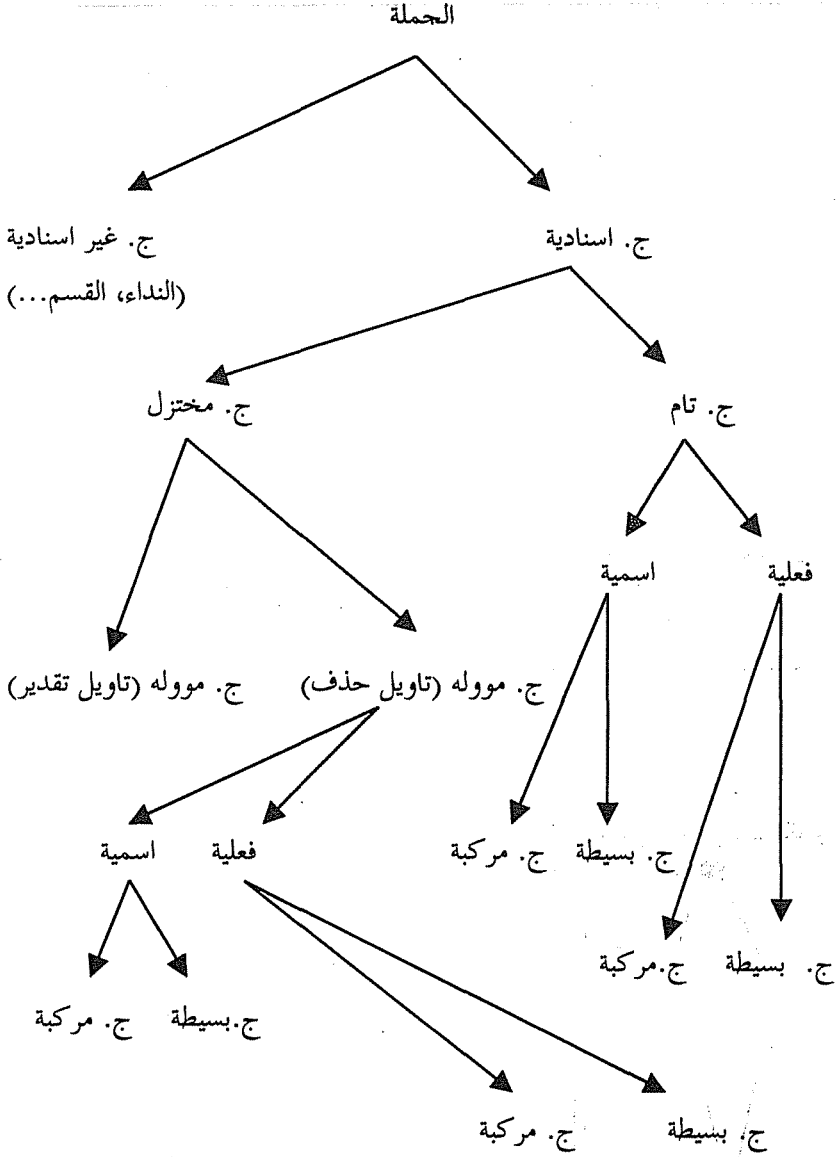
Maşrik ülkelerinde ise genellikle tahlil şu şekilde yapılmaktadır;

Şekil 2.

Şekil 3.

II

Tunus'ta, Başkentteki 9 April Fakültesi, Burgiba Yaşayan Dil-ler Enstitüsü, Menuba Fakültesine ilaveten Kayrevan, Sfaks ve Susa şehirlerindeki Edebiyat fakülteleri ile birlikte toplam altı (6) fakültede

Arap Dili ve Edebiyatı bölümü vardır. Dört yıl süren eğitim öğretimde, nahiv, sarf, edeb, nakd, lisaniyat, hadare'den oluşan mesleki derslerin yanında aralarında Türkçe'nin de bulunduğu yabancı dil ve formasyon dersleri görülmektedir.

Dil alanında öne çıkmış öğretim üyelerinin toplandığı Menuba Fakültesi, Lisans üstü eğitiminde bir merkez haline gelmiştir.

Lisans üstü eğitimi, "mu'ammaka", (yüksek lisans), "doktora" ve "doktora devle" diye adlandırılan programlarda yürütülmektedir.

Biz bu tezleri fakülte kütüphanelerinden ya da ilgi bölümlerin kütüphanelerinden topladık. Tunus'ta 1995 yılından sonra hoca sayısının artmasıyla lisans üstü eğitime alınan öğrenci sayısı da buna paralel olarak artmıştır.

Arap Dili ve Edebiyatı alanında, Tunus'ta yapılmış lisans üstü tezlerin listesini sunmadaki amacımız, bu alanda araştırma yapan meslektaşlarımızın bilgi sahibi olmalarını sağlamaya yöneliktir. Arapça olan tez isimlerinin, Latin alfabesine aktarılmasındaki zorluklar bilinmektedir. Bu zorluktan kaynaklanacak hatalardan okuyucuların hoş görülerine sığınıyoruz.

Bu tezler Mebuna ve 9 April Fakültesi'nin tezler bölümünde okuyucunun hizmetine sunulmaktadır.

III. Doktora

Abduddayım Şeva, *Harekâtu't-Tecdid fi's-Şi'ri'l-Arabî min 1920 ila 1933*.

Abdulaziz Şebil, *Ebu Nuvvas: Hayatuhu ve Şi'ruhu :Dirasetun nakdiyyetun*.

Abdulhamid Sellame, *el-Udeba ve'l-Mufekirrun ve Alakatum bi's-Sultati fi'l-'Avasimi'l-İslamiyyeti (132/661-232/847)*.

Abdullah Cibril Mikdar, *Şi'ru Qabileti Bekr b. Vail fi'l-Cahiliyyeti ve Sadri'l-İslam*, 1989.

Abdullah Muhammed Keyş, *Usulu Nazariyyeti'l-'Amil fi Kitabi Sibeveyh ve Eseruha fi'l-Hilafi Beyne'n-Nuhat*.

Abdullah Sule, *Delaletu'l-İltizam fi Luğati'l-Kur'an min Hilali Muellafati Ulumi'l-Kur'an*.

Abdulvahid Munsıf Şihab, *Hurufu'l-Me'ani İnde'n-Nuhat*.

Abdussamed Zayd, *Suretu'l-Mekan ve Delaletuhu fi'r-Rivayeti'l-Arabiyeti'l-Muasire min Hilali Cumletin mine'n-Nemazic*.

Abdusselam Misiddi, *Ehemmu Kadaya fi 't-Tefkiri'l-Luğavi inde'l-Arab ila İbni Haldun*, 1979.

Ahmed b. Emrik, *ed-Dırasetu'l-Luğaviyye fi Moritanya Munzu'n-Neş'eti ila Muntasafı'l-Karni'r-Rabi'i'l-Hicrî*.

Ahmed Veledu'l-Hasan, *eş-Şi'ru's-Şankiti fi'l-Karni's-Salisi Aşere el-Hicrî: Musahemetun fi Vasfi'l-Esalib*, 1986.

Alevi Haşım el-Haşimi, *Tecribetu's-Şi'ri'l-Muasır fi'l-Bahreyn 1930-1980: Dırasetun fi'l-Bunyeti ve'l-Uslub*, 1986.

Ali İbrahim Kurdi, *eş-Şi'ru'l-Arabi bi'l-Mağrib fi Ahdi'l-Muvahhiddin: Şuarauhu, Mevsu'atuhu ve Me'anihi*, 1993.

Amed Tuveyli, *el-Heyatu'l-Edebiyye bi Tunis fi'l-Ahdi'l-Hafsi*, 1985.

Ammar De'muş, *İşkaliyyetu'l-Vaki'iyye fi'n-Nakdi'l-Arabi*, 1990.

Bu Bekr Belhac, *el-Ebedu'l-Kasasi inde'l-Arab min Evahiri'l-Karni'r-Rabi'i'l-Hicrî ila Evahiri'l-Karni's-Sadisi'l-Hicrî*.

Buşuşe b. Cum'e, *İtticahatu'r-Rivaye fi'l-Mağribi'l-Arabi ve Alakatuha bi'r-Rivayeti'l-Fıransiyye (1970-1986)*.

Cevdet Muhammed Kessab, *eş-Şi'ru ve's-Şu'ara fi Filistin (1917-1948)*, 1987.

Cum'e Şeyhe, *el-Hurub ve'l-Fiten ve Eseruha fi's-Şi'ri'l-Endelusi min Sukuti'l-Hilafe h.5 ila Sukuti Granata h. 9*, 1983.

Enise Ahmed Halil, *Şi'ru'l-Bahreyn fi'l-Karni's-Sabi'i Aşere el-Miladi ila Sülüsü'l-Evveli mine'l-Karni'l-İşrin*, 1990.

es-Sadık Esved, *Hasaisu'l-Hitabi'l-Hezeli fi Asari'l-Cahız*.

Ez-Zehr Zinad, *el-Muntelikatu'l-Luğaviyye fi'l-Mebahisi'l-Kelamiyye ve'l-Usulıyye ila'l-Karni's-Sabi'*.

Fatima el-Ahdar, *el-Luğa ve'l-Uslub inde Necib Mahfuz*.

Fuad Kerkuri, *İnşaiyyetu'n-Nesri fi'l-Edebi'l-Arabiyyi'l-Hadis: Misalu Cibran ve Taha Huseyn*.

Habib Uvadi, *İbnu Hamdis es-Samli: Hayatuhu ve Şi'ruhu*.

Halil Mansur el-Arid, *Fıkru'l-İmam Ali b. Ebi Talib Kema Yebdu Fi Nehci'l-Belağa*, 1990.

Hammadi Semud, *et-Tefkiru'l-Belaği inde'l-Arab; Ususuhu ve Tatavvuruhu ila'l-Karni's-Sadis*, 1980.

Hesna Tirabelsi, *eş-Şi'ru'l-Endelusi fi Karney es-Samin ve't-Tasi' el-Hicriyeyni*,

Huseyn el-Vad, *et'-Te'amul me'a'l-Edeb min Hilali ma Ulife 'an Şi'ri'l-Mutenebbi fi'l-Kadim (IV.-XI. H.)*, 1987.

İbrahim b. Murad, *Menahicu Vad'i'l-Mustalahati'l-İlmi fi'l-Luğati'l-Arabiyye Kâdimen ve Hadîsen*.

İbrahim Hammadu, *el-Makamat: Tatavvuruha ve Eğraduha ve Silatuha bi't-Turasi'l-'Arabi*.

İbrahim Zuliyeni, *eş-Şi'ru'l-Libiyu'l-Muasır Beyne's-Şair, Ahmed el-Fakih Hasan ve Ahmed Refik el-Mehdi*.

Muhammed Acine, *Esatiru'l-Arab 'ani'l-Cahiliye ve Delale-tuha*, 1991.

Kemal Umran, *el-İnsan ve Masiruhu? "fi'l-Fikri'l-Arabiyyi'l-İslami beyne Nisfi's-Sani mine'l-Karni 19 ve Nihayeti'l-Harbi'l-Alemiyyeti's-Saniyye"* 1994.

Munsif Aşur, *Zahiretu'l-İsmi fi'l-Fikri'n-Nahvi'l-Arabi*.

Mebruk el-Menna'i, *el-Mal fi's-Şi'ri'l-Arabi hetta Nihayeti'l-Karni's-Salis el-Hicri*, 1994.

Muhammed Şavış, *Hurufu'l-Cerri fi'n-Nahv ve'l-İsti'mal*.

Muhammed b. Ömer, *İsmu'l-Aleti fi'l-Luğati'l-Arabiyye beyne'n-Nazariyye ve'l-İst'imal ila Asri'n-Nahda*.

Muhammed b. Ömer, *Makuletu'l-Aleti fi'l-Luğati'l-Arabiyye min Hilali'l-Mebahisi's-Sarfıyye ve'l-Musenefati'l-Mu'cemiye hat-ta'l-Karni't-Tasi' el-Hicri*, 1993.

Muhammed Selahuddin eş-Şerif, *Mefhumu's-Şartı ve'l-Cavabi ve Ma Yutruhu min Kadaya fi Mualeceti'l-Alakati Beyne'l-Ebniyye-ti'n-Nahviyye ve'd-Delaliyye*, 1993.

Muhammed Şakrun, *Arau'l-Cahız es-Siyasiyye ve'l-İctimaiyye min Heysu'l-Mefahim ve'l-İbarat*.

Muhammed Şayıb, *ez-Zeman ve'l-Mezhar fi'l-Arabiyye*.

Muhammed Şebil b. Abdulcelil, *Edebu'l-Havaric Hetta'l-Kar-ni's-Salisi'l-Hicri*.

Muhammed Tevfik en-Nufeyr, *el-Hayatu'l-Edebiyye bi İfrikiyye fi'l-Asri'l-Fatımi (h. 296-362)*, 1993.

Muhammed Kadi, *el-Haberu fi'l-Edebi'l-Arabi ila Muntasıfi'l-Karni'r-Rab'i'l-Hicre*, 1995.

Muhammed Kadi, *el-Usulu'l-Fıkri li'l-İntaci'l-Edebiyyi'l-Hadis fi Tunis Bidayeten min Sene 1881*,

Muhammed Kavi'e, *Müşkiletu'l-Ma'na fi's-Şi'ri'l-Arabiyyi'l-Muasır ve Zahiretu'l-Ğumudi fi's-Şi'ri'l-Arabiyyi'l-Mu'asır*.

Muhammed el-Ezher Bay, *el-Medihu'n-Nebevi fi'l-Mağribi'l-İslami: Hasaisu'l-Fenni*.

Muhemmed Receb el-Barudi, *er-Rivayetu'l-Arabiyyetu'l-Hadise fi Misr min Hilali E'mali: Cemal el-Ğeytani, San'ullah İbrahim, Yusuf Ka'ad, ve Alakatuha bi'r-Rivayeti'l-Cedid fi Fransa*, 1991.

Muhsin b. El-Arabi, *Vazifetu'l-Kitabeti ve Menziletu'l-Kitab fi't-Turasi'l-Arabi Hatta'l-Karni'l-Hicriyyi'l-Hamis*, 1974.

Muhsin Hamid el-İyadi, *Lisanuddin b. El-Hatib el-Edib*, 1973.

Munci Şemli, *el-Vakiyye ve Kadiyyetu Usuliha el-Ecnebiyye inde E'lami'l-Edebi'l-Kasasi bi Misra (1914-1957)*.

Mustafa Tevati, *el-Udebau ve'l-Mufekkirune ve Alakatumum bi's-Sulta fi Ahdi Beni Buveyhi*,

Nesib Nişavi, *et-Tefkiru'n-Nahvi inde İbni Hişam el-Ensari el-Mutevvefa Sene 761 h*.

Nureddin Ceribi, *el-Vucudiyye fi'r-Rivayeti'l-Arabiyye fi Tunis ve Suriye ve Lübnan (mine'l-Harbi'l-Alemiyyeti'l-Ula ila Nihayeti's-Sittinat)*.

Ömer Esved, *et-Tefkiru'd-Delali fi't-Turasi'l-Luğavi ve'n-Nakdi İnde'l-Arab*.

Rabih Ubi, *en-Nesru'l-Arabi fi Karney es-Sani ve's-Salis*.

Reşid Ğazi, *Dirasetu Ulemai'l-Luğati'l-Arabiyye li'l-Cumle ila Asrı İbn Hişam*,

Rita Avd, *es-Suretu's-Şi'riyye fi Divani İmrui'l-Kays*, 1990.

Salih Bekkari, *el-Mucteme'u'l-Bedevi ve Meşāğiluhu min Hilali Eş'ari'l-Cahiliyye*,

Salih el-Kışev, *Nizamu't-Ta'rif ve't-Tenkir fi'l-Arabiyye*, 1990.

Suat Turki, *Ezmetu'l-Fıkr inde Ebi'l-Ala ve Delaletuha el-İctimaiyye ve'l-Mezhebiyye*.

Tayyib el-Eşşas, *Şi'ru't-Teşeyyu': Hetta'l-Karni's-Salis el-Hicriyyi: el-Kısmu'l-Evvel: el-Mudevvene*, 1988.

Tevfik ez-Zidi, *el-Mustalahu'n-Nakdi fi'l-Karni'l-Hamis: Dirasetu'l-Maddeti'l-İstılahiyye ve Hasaisu Nizamıha*, 1995.

Umran Kubeysi, *eş-Şi'ru'l-İrakiyyu'l-Muasir: Dirasetun Uslubiyye*, 1987.

Zubeyr Sa'di, *el-'Alakatu't-Terkibiyye fi'l-Kur'ani'l-Kerim: Dirasetun Vazifiyye*, 1989.

IV. Yüksek Lisans

Abdulaziz el-Mesudi, *Beyne'l-Mu'cemi't-Tabi'i ve'l-Me'acimi's-Sinaiyye: el-Maddetu'l-Mustedrek*, 1996.

Abdulhamid Semahe, *Tavzifu't-Turasi's-Şa'bi fi Rivayati Abdulhamid b. Heduk*, 1992.

Abdulkadir b. Hasun, *Menziletu Muslim b. El-Velid inde'l-Kudema*, 1996.

Abdullah b. Abdurrahman, *eş-Şi'ru's-Sufi fi'l-Edebi'l-Arabi bi Moritanya fi Karney XIII ve XIV el-Hicri*, 1991.

Abdullah İbnu Hali, *el-Fikru'l-Fervidi ve Eseruhu fi'n-Nakdi'l-Arabi*, 1989.

Abdullah Sule, *el-Hucac fi'l-Kur'an min Hilali Ehemmi Hasasisihi el-Uslubiyye*, 1997.

Abdullah Zerli, *Mustafa Abdurrezzak: Hayatuhu ve Asaruhu*, 1989.

Abdullatif Ubeyd, *el-Mustalahu'l-Fellahi fi'l-Biladi't-Tunisiyye: Mintakatu Karyetin; Mukarenetun minha fi Cem'i Elfazi Harfiyyeti ve Vad'iha ve Dirasetuha*, 1992.

Abdulahid Mansuf Şıhab, *İbnu Haliveyh el-Luğavi en-Nahvi: Hayatuhu ve Asaruhu*, 1987.

Abdurrahman Ubeyd, *el-Makalu'l-Edebi fi'n-Nesri't-Tunisiyyi'l-Hadis (1914-1939)*, 1979.

Abdussamet Zeyd, *Mefhumu'z-Zaman ve Delaletuhu fi'r-Rivayeti'l-Arabiyyeti'l-Muasire min Hilali'n-Nususi't-Taliye: Hadisu İsa b. Hişam, Avdetu'r-Ruh, Hedese Ebu Hureyre ve Kale, el-Lıssu ve'l-Kilab*, 1984.

Ahmed b. Embirik, *Uslubu'l-Muvazeneti ve Eseruhu fi't-Tefkiri'n-Nakdiyyi'l-Arabi ila'l-Karni'r-Rabi'i'l-Hicri*, 1983.

Ahmed b. Es-Sebti, *Mecme' ve Tahkiku'l-Cüz'i'l-Evveli fi Divani Mevlud b. Ahmed el-Cevvad*, 1982.

Ahmed Belhut, *en-Nahvu'l-Medresi fi'l-Cezair fi Davi Nazariyati'n-Nahvi'l-Arabi:fi'l-Merheleti's-Seneviyye ve't-Turi's-Salisi mine't-Ta'limi'l-Esasi: Dirasetun Tahliliyye*, 1992.

Ahmed Cevat, *Şi'ru Mu'in Besisu beyne'l-Fenn ve'l-Mevkif*, 1994.

Ahmed el-Buhari eş-Şitvi, *Mesadiru't-Tefsir bi İfrikiiyeti fi'l-Karn 8-14*, 1996.

Ahmed Münevver, *Masrahu Ahmed Rıda: Dirasetun Edebiyyetun Tahliliyyetun Mukarene*, 1989.

Ahmed Semavi, *Fennu'r-Redi fi'l-Kitabeti'l-Kıyasiyye inde Taha Hüseyin*, 1993.

Ahmed Şamiyye, *es-Sarfu'l-Arabi ve Vaki'etu Ta'limihi fi'l-Merheleti's-Seneviyye mine'l-Medreseti'l-Cezairiyye*, 1991.

Ali Ebu Beşir Bessam, *Mu'in Besisu: Hayatuhu ve Şi'ruhu*, 1992.

Ali el-Azizi, *Cedeliyetu'l-Mevt ve'l-Hayat fi Edebi Mahmud el-Mis'iddi*, 1994.

Ali Salih Mevla, *en-Nehdatu fi fikri's-Seyyid Kutub: 'Evaikuha ve Teraiku Tahkikiha*, 1996.

Ali Ubeyd, *Neş'etu'l-'Ayn fi'l-Kitabeti'l-Kasasiyye min Hilali Muellifati et-Tayyib Salih*, 1994.

Amır el-Helvani, *Esalibu'l-Hecai fi Şi'iri İbni'r-Rumî*, 1995.

Ammar İbnu Zayıd, *en-Nakdu'l-Edebiyyi'l-Cezairiyyi'l-Hadis min Hilali Devriyati Cem'iiyeti'l-Ulemai'l-Muslimin el-Cezairiyyin 1925-1956*, 1984.

Ammar Sasi, *fi İ'cazi'l-Kur'ani'l-Kerim:Dirasetu'l-İ'cazi'l-Beyani fi Ba'di Ayati'l-Ahkam*, 1992.

Ammar Veys, *Mekayisu'n-Nakdi inde İbni Sellam*, 1981.

Buşuşe b. Cum'e, *Şekib Arslan: Mufekkiren ve Siyasiyyen*, 1985.

Celile el-Vakıdı, *Ali el-Belhevan: Hayatuhu ve Asaruhu*, 1991.

Celile Milad, *el-Mevakıfu'l-İctimaiyye ve's-Siyasiyye fi Kutubi el'-Hevatır li Taha Huseyn*, 1990.

Cemal Tıbi, *Ricalu'l-Bahri fi Rivayati Hanna Mina*, 1996.

Cevdet Muhammed Kessab, *el-Medamin ve'l-Esalib fi Şi'r Hasen el-Buheyri, Dirasutun Lisaniyye*, 1983.

El-Beşir Nakre, *el-Hitabu'l-Kasasi fi Asari Yahya et-Tahur Abdullah*, 1996.

El-Hadi el-Catlavi, *Mübaşeretü'n-Nassi's-Şi'ri min Hilali Şuruhi Divani Ebi Temam*, 1983.

El-Hadi el-Catlavi, *Tefsiru'l-Kur'an Luğaviyyen: Menahicuhu ve Kadayahu*, 1997.

el-Munsif Aşur, *Zahiretu'l-İsm fi't-Tefkiri'n-Nahvi*, 1996.

El-Munsif el-Vehayibi, *el-Cesedu'l-Mer'i ve'l-Cesedu'l-Mutehayyil fi Şi'ri Adonis (Kıraetun Tenasiyyetun)*, 1987.

El-Muhtar el-Vasebi, *Melamihu'r-Rical min Hilali'l-Kıssati'n-Nisaiyyeti'l-Kasire fi Tunis mine's- Sittinat ila Matlai's-Semeninat*, 1997.

En-Neva ibnu'l-Abid, *et-Tecrubetu'n-Nefsiyye fi Şi'ri Nazik el-Melaik*e, 1980

Er-Rab'i İbnu Sellame, *Şi'ru'l-Harbi fi'l-Endelus mine'l-Feth ila Sukuti'd-Devleti'l-Amiriyye (92-399)*, 1981.

Es-Sadık Kasume, *Ezmetu's-Şahsiyyeti'r-Rivaiyye fi Edebi Necib Mahfuz*, 1987,

Faruk Umrani, *Te'siru'l-Vakiyyeti'l-İştirakiyyeti fi'n-Nakd*, 1990.

Fatın Hüsni el-İsavi, *İbnu'l-Esir ve't-Turas: el-İfade ve'l-İdafe*, 1996.

Ferec b. Ramadan, *el-Muhteva'l-İktisadi ve'l-İctimai li Kadiyyeti'l-Cinsi ve'l-Mer'e inde Nevval es-Se'davi*, 1982.

Ferhat İyas, *el-İştikak ve Devruhu fi Numuvvi'l-Luğati'l-Arabiyye*, 1979.

Fethi el-Kasimi, *el-'İlmaniyyetu fi Muellafati Şibli Şemil, Fereh Anton ve Selame Musa*, 1991.

Fevzi Zemerli, *el-Kitabu'l-Kasasi inde el-Beşir Herif: el-İşkal ve'd-Delale*, 1983.

Fevziye Said, *es-Sicnu fi'r-Rivayeti'l-Arabiyye*, 1996.

Fevziyye es-Sıfar, *Kitabu Seb'un li Mihail Nueyme: Dirasetun Tahliliyye*, 1984.

Fuad Kerkuri, *Ehemmu Mezahiri'r-Rumantikkiyyeti fi'l-Edebi'l-Arabiyye'l-Hadis ve Ehemmu'l-Muessirati'l-Ecnebiyye fih*a, 1984.

Habib en-Nasravi, *Mezahiru't-Tevlidi'l-Luğavi fi's-Sehafeti'l-Arabiyyeti'l-Muasire*, 1997.

Halife ed-Dahili, *el-Mebahisu'l-Luğaviyye fi'l-Mecellati'l-Tunisiyye min Sene 1930 ila sene 1960*, 1996.

Hamdan Hecaci, *Hayatu ve Asaru İbni Zemer: Şairu'l-Hamr*, 1984.

Hammadi el-Mesudi, *el-Hikayetu'l-Acibetu fi Rihleti İbni Batuta*, 1987.

Haticetu el-Keşk, *Nazariyyetu's-Şi'r fi'l-Edebi'l-Arabiyyi'l-Hadis İntilaken min Sene 1947*, 1986.

Hiyun Cu, *Zeki Necib Mahmud Muellifu Tercumeti Zati fi Kitabihî: Kısasatu Neşs ve Kısasatu Akl*, 1987.

Huseyn el-Uri, *Tecrubetu's-Şi'ri'l-Hurr fi Tunis Hatta Nihayeti 1968 –Dirasetun Nakdiyye fi'l-Eşkal ve'l-Medamin*, 1996.

Huseyn el-Vad, *Tarihu'l-Edeb ve Menahicuha fi: Tarihi'l-Luğati'l-Arabiyye li Corci Zeydan, Tarihu Adabi'l-Arab li Mustafa Sadık er-Rafi'i, Tarihu'l-Edebi'l-Arabi li Ahmed Hasan*, 1979.

Huseyn es-Sudani, *Eseru Ferdinand de Saussure fi'l-Bahsil'l-Luğavi'l-Arabi*, 1997.

İbrahim b. Murad, *el-Mustalahu'l-E'cemiyyu fi Kitabî't-Tıbbî ve's-Saydaliyyeti'l-Arabiyye: Mukarenetun Nemuzeciyye fi Usulihî ve Menzilihî ve Mevakîfi'l-Ulema Minhu*, 1983.

İbrahim el-Usmani, *Cedeliyyetu'l-Vaki' ve'l-İdolojiyye fi'r-Rivayyeti'l-Arabi bi Hilali Ba'di'n-Nemazic: eş-Şa'ir ve'l-Asife, el-İsticar ve İ'tiyalu Marzuk ez-Zilzal; Leyletu's-Senevati's-Şi'r*, 1994.

İlham Abdurrezzak el-Basiti, *Cedeliyyetu'l-Ubudiyye ve'l-İ'tinak fi'r-Rivayeti'l-Meğaribeti*, 1996.

Leyla Kendu, *el-Usulu'n-Nahviyyetu'l-Mutehekkeme fi'l-Alaka Beyne'l-Cumleti'l-Fi'liyye ve'l-Cumleti'l-İsmiyye min Hilali'l-Muktedab li'l-Müberred*, 1997.

Lütfi Debiş, *el-Mustalahu'l-Coğrafi fi'l-Karni'r-Rabi' el-Hicri*, 1992.

Mahmud el-Misfar, *Muhammed Mendur Beyne't-Tanzir ve'l-Mumarese Abre Cedeliyyeti't-Turas ve'l-Muasireti fi'l-Edebi'l-Arabiyyi'l-Hadis*, 1989.

Munsif Şi'rane, *Zahiretu'l-Hubb fi'l-Fikril'l-Arabi'l-İslami el-Kadim: Nemazicu Muhtare*, 1996.

Melike bt. Kasi, *Anton Teşigov ve Mahmud Teymur: Dirasetun Mukarenetun fi'l-Kıssati'l-Kasire*, 1991.

Meryem Bintu Luveyc, *Keyfe Karee Taha Huseyn Ebi'l-Ala el-Mearri*, 1985.

Meydeni b. Cuveyli, *Dirasetu Ba'di Elfazi'l-Hadare fi Dav'i İlmi'd-Delaleti min Hilali Kitabı'l-Buhala li'l-Cahız*, 1990.

Muhammed Abdullah, *el-Cem'u beyne'n-Nazariyye ve'l-İbda'i inde's-Şuarai'n-Nukkadi'l-Muasirine'l-Arab*, 1996.

Muhammed b. Abdu'l-Hayy, *et-Tecdid fi'l-Edebi'l-Arabi bi Moritanya fi'l-Asri'l-Hadis*, 1989.

Muhammed b. Ömer, *el-Alatu't-Tekniyye ve Tedrisuha fi Diraseti'l-Luğati'l-Arabiyye*, 1983.

Muhammed Bakır b. Semine, *Muhammed el-'Ayd Ali Halife : Şi'ruhu'l-İslami*.

Muhammed el-Ehval, *el-Kadau bi İfrikiyye fi Ahdi'l-Hafsa*, 1996

Muhammed el-Habbas, *Dirasetu Tatavvuri'l-Mufredati'l-Arabiyye min Hilali Kutubi'l-Lahn*, 1983.

Muhammed el-Hadi İyad, *el-Hitabu'l-İlmi fi't-Turasi'l-Arabi: Hasaisuha el-Uslubiyye*, 1996.

Muhammed el-Hadi Matvi, *Ahmed Faris eş-Şıdyak: Hayatuhu ve Asaruhu (1801-1887)*, 1986.

Muhammed el-Kub'e, *er-Rumantikiyye ve Menabiu'l-Hedase fi's-Şi'ri'l-Arabi*, 1997.

Muhammed el-Medyuni, *İşkaliyetu Te'sili'l-Masrahi'l-Arabi*, 1990.

Muhammed en-Nasirel-Acimi, *Tecaribu'n-Nakdi'l-Edebiyyi'l-Cedid inde'n-Nukkadi'l-Arabi'l-Muasir*, 1996.

Muhammed ez-Zubeyr, *el-Heyakilu'l-Fenniyye ve Medluluha el-İctimai fi Kasasi Mahmud el-Mis'iddi*, 1991.

Muhammed Hebu, *Mefhumu'l-Ard fi'l-Kıssati'l-Fisiltiniyye mine's-Sittinat Hatta'l-Yevm*, 1984.

Muhammed ibn Abdulhayy, *et-Tecrid fi Edebi'l-Arab bi Moritanya fi'l-Asri'l-Hadis*, 1989.

Muhammed Lütüfî Yusufî, *Eseru Kitabi Aristotales "Fennu's-Şi'ir" fi Nazariyyeti's-Şi'ri İnde'l-Arab hatta'l-Karni's-Sabi'i li'l-Hicre*, 1984.

Muhammed Mevaidi, *Hareketu't-Tercumeti fi Tunis ve Ebrezu Asaruha fi'l-Edeb (1840-1955)*, 1979.

Muhammed Naci b. Ahmet, *Muareda bi'l-Leyli's-Sab': es-Simatu'l-Muštereke ve'l-Hasaisu'l-Mumeyyize*, 1990.

Muhammed Necib el-Umami, *er-Ravi fi'r-Rivayeti't-Tunisiyye fi's-Semaninat min Hilali ba'di'n-Nemazic*, 1996.

Muhammed Necib eş-Şirafi, *el-Kıssatu'l-Kasiretu fi'l-Edebi'l-Filistini Dahile'l-Ardi'l-Muhtelle*, 1994.

Muhammed Receb Barudi, *Şahsu'l-Musakkaf fi'r-Rivayati'l-Arabiyyeti'l-Mu'asire İbtidaen mine's-Sittinat: Suverun ve Mevakıfu*, 1982.

Muhammed Reşid Sabit, *Rivayatu Abdirrahman Munif: Eşkaluha ve Delaletuha*, 1991.

Muhammed Salih Mahfuz, *el-Batal fi'l-Kıssati'l-Kasireti'l-Cezairiyye*, 1987.

Muhammed Ziruk, *Hittatu'l-Hutbeti fi'l-Hitabeti's-Siyasiyyeti'l-Emeviyye*, 1996

Muhsin es-Seka, *el-Edebu'l-Mevsu'i: Mezahiruhu ve Delaletuhu fi Nihayeti'l-Erib li'l-Nuveyri*, 1996.

Muhsin et-Telibî, *ez-Zevaya ve't-Turuku's-Sufiyye bi'l-Vasati'l-Garbi't-Tunisi*, 1996.

Muhsin Hamid el-İyadî, *İbnu'l-Hasan Ali b. Said el-Endelusi*, 1970.

Muhyuddin Hamdi, *Evdau'l-Mer'e fi'r-Rivayeti't-Tunisiyye: Munzu Nešetiha ila Sene 1983*, 1987.

Murad b. İyad, *el-Mudunu fi'l-Belağati'l-Arabiyye: Ususuha, Mekayisuha ve VezaiFuha*, 1966.

Musa b. Cedvu, *eş-Şahsiyyetu'd-Diniyye fi Rivayati't-Tahur Vettar*, 1990.

Mustafa b. Keylani, *İşkaliyatu'r-Rivayeti't-Tunisiyye: Munzu Nešetiha ila 1983*, 1987.

Mustafa es-Sayd, *Mustafa Sadık er-Rafi'i: Ediben ve Nakiden*, 1996.

Mustafa et-Tevati, *el-Udebau'l-Mufekkirun ve Alakatumum bi's-Sultati fi'l-Ahdi'l-Buveyhi*, 1996.

Mustafa Siyaheni, *eş-Şi'ru'l-Mağribi fi Asri'd-Devleti'l-Mariniyye ve Hasaisuha el-Feni (668-861)*, 1990.

Naci et-Tiyab, *Vazifetu'l-Emsal ve'l-Hukm fi'n-Nesri'l-Fenni'i'l-Kadim*, 1994.

Nadiye el-İtar, *Vezaifu'l-Mer'e ve Rumuzuha fi'r-Rivayeti'l-Filistiniyye*, 1996.

Necmuddin Halefullah, *Vezaifu'l-Libas fi'l-Hadareti'l-İslamiyye Kadimen*, 1996.

Necva er-Riyahi el-Kostantini, *el-Hilm ve'l-Hezime fi Rivayati Abdurrahman Munif min Hilali'l-Eşcar ve İ'tiyali Marzuk, Şarku'l-Mutavvasıt, Hine Terkna el-Cisre*, 1992.

Nureddin İbnu Belkasım, *Esdadu'l-Muctemi' ve'l-Asri min hilali Edebi Ebi Hayyan et-Tevhidi*, 1982.

Osman Tayyibe, *el-İftiradu'l-Luğavi fi'l-Arabiyye: el-Asru'l-Cahili ve Sadru'l-İslam*, 1982.

Ömer el-Cumni, *Taha Hüseyin Muerrihen*, 1989.

Ömer el-İmam, *Tefkiru Ahmed Emin min Hilali "Faydu'l-Hatır"*, 1989.

Ömer İbnuş-Şeyh, *Kitabu'l-Mesaliki'l-Ebsari fi Memaliki'l-Emsar li Ebi'l-Abbas Şehabuddin Ahmed b.Yahya b. Fadlullah, el-Cüz'ü 7*, 1970.

Ömer Sabbur, *Ba'du Zevahiri İlmi'd-Delaleti'l-Arabi min hilali Divani Hassan b. Sabit*, 1990.

Rabia el-Ka'bi, *ed-Dirasatu'l-Aruziyyeti'l-Hadise bi Tunis ve Mevkifuha min Dirasati'l-Aruzi'l-Arabi*, 1996.

Radiye Kebir el-Karisi, *Kadiyyetu'l-Bunyeviyye fi'n-Nakdi'l-Arabi*, 1990.

Raşid el-Kerkuri, *et-Tefkiru's-Siyasi inde Taha Huseyn*, 1990.

Reşid Ğezi, *el'Ekni'etu fi ş-Şi'ri'l-Arabiyyi'l-Muasır*, 1989.

Rıda b. Hamid, *İşkaliyetu't-Turas ve'l-Hedaseti fi'n-Nemazic mine'l-Kasası'l-Arabi*, 1966.

Rıda el-Mualic, *Cedeliyetu'l-Kimeti'l-Vesaikiyye ve'l-Kimeti'l-Cemaliyye fi Şi'ri'l-Buhturi*, 1995.

Riyad el-Marzuki, *el-Funun ve'l-Esalibu'l-Edebiyye fi'l-Karneyn es-Saminu Aşer ve't-Tasi'u Aşere li'l-Milad (1705-1881)*, 1997.

Sa'd Da'bis, *el-Ğazel fi's-Şi'ri'l-Arabii'l-Hadis fi Mısra min sene 1950-1967*, 1971.

Saide Hevarike, *el-Vaki'iyye fi Rivayati Abdilhamid b. Heduk ve't-Tahir Vettar*, 1985.

Salih Muhammed Abdurrahman Ebu Sini, *el-Lisaniyatul-Arabiiyye Beyne't-Tecdid ve't-Taklid fi'l-Krani'l-İşrin*, 1997.

Sağ Ğuyun, *Taha Huseyn Nakiden Ediben fi "Hadisi'l-Erbi'ai"*, 1995.

Selahuddin Bucah, *el-Eşyau fi'r-Rivayeti'l-Vakieti'l-Arabiiyyeti'l-Mu'asire min Hilali: Cevletun beyn Henati'l-Bahri'l-Mutevvasit, Zukaku'l-Midak, eş-Şa'ir ve'l-'Asife, Mevsimu'l-Hicreti ile's-Şimal, Fesaru'l-Emkine*, 1987.

Selim Reydan, *Zahiretu't-Temasul ve't-Temmeyuz fi'l-Edebi'l-Endelusi min Karni'r-Rabi' ila's-Sadis h.*, 1996.

Suad İdris Nebiğ, *el-İşkalu'l-Edebiyye ve Tahlilu'l-Madmuni li Asari Mey Ziyade*, 1996.

Sümeyye Zebbaş, *el-Masrahu's-Şi'ri inde Abdirrahman eş-Şerkavi*.

Şeltah Abbud Şerrad, *Eseru'l-Kur'an fi's-Şi'ri'l-Arabii'l-Hadis: el-Merhaletu'l-İhyaiyye*.

Tahir Hemami, *Hareketu't-Talieti'l-Edebiyye fi Tunis (1968-1972)*, 1989.

Tevfik el-Alevi, *el-Meayiru's-Şekliyyeti'l-Muheddede li Anasiri's-Silsileti'n-Nutkiyye fi'l-Arabiiyye: Dirasetun Te'lifiyyetun 'Amme Me'a Tatbiki Ala'l-Fi'l*, 1996.

Tevfik ez-Zidi, *Mefhumu'l-Edebiyye fi't-Turasi'n-Nakdi ila Nihayeti'l-Karni'r-Rabi'*, 1984.

Tevfik Hamdi, *en-Nazariyyatu'n-Nakdiyyetu fi "İyaru's-Şi'r" li İbni Tabataba el-Alevi*, 1985.

Yong Teşucin, *Dirasetu Terkibi'l-Cümleti'l-Arabiiyye ve Turuku'r-Rabti fiha fi Davi'n-Nazariyeti't-Tevlidiyye ve't-Tahviliyye: min Hilali, eş-Şehhaz li Necib Mahfuz*, 1992.

Viam el-Heyzem, *el-Mesailu'l-Lisaniye fi Mecalisi Sa'leb*, 1996

Yasin Ahmed Faur, *es-Suhriyetu fi Edebi Emil Habibi*, 1990.

Yusuf b. Esasi, *el-Meğaribe bi'l-Hicaz h. VII.-IX.*, 1996

Yusuf Hennaşi, *er-Rafdu ve Meaniha fi Şi'ri'l-Mütennebi*, 1980.

Zehra el-Cılası, *el-Vasfu: Niyatuhu ve Delalatuhu fi'r-Rivayeti't-Tunisiyyeti Hilale's-Semeninât İ'timaden ala Ba'dı'n-Nemazic*, 1996

Zehra el-Hemami, *el-Mecelletu'z-Zetuniyye ve Cedeliyyetu't-Taklid ve't-Tecdid*, 1996.